

Bijlage 3: Reflectie op de wijze waarop de zienswijze van Hoogheemraadschap van Rijnland is verwerkt.

Registratienummer: 21.019756

De verschillende regio's hebben al dan niet formeel aangegeven op welke wijze zienswijzen zullen worden verwerkt op weg naar de RES 1.0. Inmiddels zijn de regio's bezig met het afronden van de RES 1.0 en wordt al behoorlijk duidelijk op welke manier de zienswijzen een plek krijgen in de RES 1.0. Voor zover dat mogelijk is wordt in deze bijlage alvast gereflecteerd op dit proces.

Bod van Rijnland

- 1) *Rijnland energieneutraal in 2025. Daarnaast verkent Rijnland ook hoe we vanuit onze water gerelateerde taken actief bij kunnen dragen aan de energietransitie*

Toelichting: De concept-RESSen sluiten aan bij de ambities van Rijnland. Rijnland streeft ernaar om in 2025 evenveel energie duurzaam op te wekken als het jaarlijks verbruikt. We streven ernaar om dit zoveel mogelijk lokaal en additioneel te doen. Dit betekent dat Rijnland in 2025 ruim 600 TJ duurzame energie opwekt in de regio's. Zo gaat Rijnland de komende jaren 3 miljoen kubieke meter (ca. 70 TJ) extra biogas produceren uit zuiveringsslib. Dit biogas is een hoogwaardige energiedrager die kan worden ingezet voor de omgeving. Ook zien wij aquathermie als een belangrijke potentiële warmtebron voor de gebouwde omgeving. Rijnland werkt dan ook aan een verdere uitwerking van de condities en randvoorwaarden, en de mogelijke rol die Rijnland hierin kan innemen. Om ervaring en expertise op te doen participeren we nu, en ook de komende jaren, met partners in onderzoeken en pilotprojecten.

Alle kansrijke locaties voor Rijnland voor zon en wind bevinden zich in zoekgebieden voor zon en/of wind van de RES NHZ en de RES Midden-Holland, hetgeen de haalbaarheid ten goede komt. De RES Holland Rijnland kiest ervoor om de opwekking van elektriciteit zoveel mogelijk langs bestaande verkeersinfrastructuur te realiseren. Kleinschalige zonneweides, zoals door Rijnland beoogd op de AWZI's Alphen Noord en Kerk en Zanen, worden hiermee niet uitgesloten.

Voor windmolens gelden nog steeds beperkingen o.a. vanuit Schiphol en provinciale restricties in zowel Noord- en Zuid-Holland (Groene Hart). Vanuit de RES regio's wordt hier regelmatig aandacht voor gevraagd bij de provincies. Voor meer toelichting zie punt 12, 17, 20.

Algemeen

- 2) *Rijnland vraagt extra aandacht voor de uitwerking van de participatie*

Toelichting: Het is noodzakelijk voor een breed draagvlak om een participatieplan op te stellen voor de resterende fase tot RES 1.0 en verder voor zowel bestuurders als inwoners, ingelanden, bedrijven en organisaties. Voor de meeste regio's is de participatie en communicatie al voorzien in de periode na concept-RES, desalniettemin vraagt Rijnland extra aandacht hiervoor.

Binnen alle RES regio's is participatie opgepakt tijdens de uitwerking van de RES 1.0. en wordt dit bij de uitwerking van het omgevingsbeleid door gemeenten nog verder meegenomen. Bij NHZ is veel aandacht voor het uitgangspunt 50% lokaal eigendom/eigenaarschap. NHZ heeft een thematafel 'lokaal eigendom en stimulerend beleid voor lokale initiatieven' opgericht om dit verder uit te werken.

- 3) *Rijnland ziet kansen voor een integrale benadering van de maatschappelijke opgaven en bevordering van multifunctioneel landgebruik*

Toelichting: De energietransitie heeft invloed op de gehele fysieke leefomgeving, zowel boven- als ondergronds. Dit vraagt om een integrale belangenafweging met andere ruimtelijke opgaven, zoals de woningbouwopgave, klimaatadaptatie, biodiversiteitsherstel en de circulaire economie. Wanneer zonneweides en windmolens gecombineerd kunnen worden met een extensiever landbouwkundig gebruik biedt dat kansen voor peilverhogingen en daarmee beperking van bodemdaling en/of verzilting. Ook kunnen combinaties gevonden worden met waterberging, biodiversiteit, en/of CO₂-vastlegging in de bodem.

Alle RES regio's hebben aandacht voor multifunctioneel ruimtegebruik. Zo heeft Midden-Holland zuinig en meervoudig ruimtegebruik als uitgangspunt meegenomen bij opwek en in meerdere regio's is hier ook aandacht voor gevraagd in specifieke thematafels/sessies, bijvoorbeeld rondom landbouw.

4) *Zonnepanelen op water zijn onder strikte voorwaarden mogelijk en bieden soms zelf kansen voor verbetering van waterkwaliteit..*

Toelichting: Op dit moment vallen dergelijke constructies onder de Rijnlandse beleidsregels van plaatsgebonden drijvende objecten en/of bruggen en andere volledige overkluizingen, of het valt onder de algemene zorgplicht. Dit is mede afhankelijk van de gekozen constructie. Grootste zorgpunt hierbij is de kans op verslechtering van de waterkwaliteit door kans op:

- Vermindering van de doorstroming
- Vergroten van de hoeveelheid schaduw en daarmee beperking van plantengroei
- Uitloggen van gebiedsvreemde stoffen door onjuist gebruik van materialen bij de constructie.

Mogelijk biedt het plaatsen van zonnepanelen ook kansen om de waterkwaliteit te verbeteren. Zo kunnen door de juiste constructie juist schuilplaatsen ontstaan voor vissen en overige waterfauna en kan daarmee de waterkwaliteit juist verbeterd worden. Rijnland denkt na over specifiek beleid ten aanzien van dergelijke constructies. Tot die tijd hanteert Rijnland het uitgangspunt dat zon op water alleen mogelijk is wanneer:

- De waterkwaliteit niet verslechtert, of juist verbetert
- Het onderhoud van het watersysteem niet in geding komt
- De doorstroming gegarandeerd blijft

Zonnepanelen op water komt in de regio NHZ vrijwel nergens en in Midden-Holland en Rotterdam- den Haag helemaal niet meer voor in de zoekgebieden, behalve op waterbassins voor de tuinbouw. Voor Holland-Rijnland heeft zonnepanelen op water een zeer lage prioriteit gekregen. Daar waar zonnepanelen op water als mogelijke locatie voor energieopwekking speelt worden de waterschappen goed betrokken.

5) *Zonnepanelen en windmolens op dijken zijn mogelijk een probleem voor de veiligheid.*

Toelichting: Rijnland vraagt graag extra uw aandacht voor de mogelijke effecten van energieopwekking op de waterveiligheid. Zonnepanelen op dijken geven schaduw en daarmee kans op verslechtering van de erosiebestendigheid van de dijk. Daarnaast kunnen constructies beperkend zijn voor het uitvoeren van onderhoud. Windmolens vormen mogelijk een probleem bij de stabiliteit en de veiligheid. Vandaar dat Rijnland op basis van staand beleid zal toetsen of de waterveiligheid niet in het geding komt. Uitgangspunt hierbij is 'Nee, tenzij'.

Zonnepanelen en windmolens op dijken komen nauwelijks terug in de zoekgebieden. Daar waar ze nog voorkomen lijken zoekgebieden voor zon en wind en met name de uitwerking daarvan niet te conflicteren met dijkveiligheid.

6) *Onderzoek naar en realisatie van geothermie vraagt om zorgvuldige beoordeling door Rijnland*

Toelichting: In alle RES regio's zal geothermie één van de mogelijke oplossingen zijn voor de warmtevraag. Daarvoor zullen er in de toekomst steeds meer geothermieprojecten worden gerealiseerd. In de transitie naar een duurzame collectieve warmtevoorziening is dit een zeer interessante bron. Aangezien onderzoek en realisatie mogelijk effect hebben op de waterschapstaken, wil Rijnland op voorhand een aantal aandachtspunten meegeven:

- Aandacht voor het risico op kortsluitstromingen als gevolg van doorboren scheidende lagen;
- Risico op versnelling van bodemdaling (met mogelijk risico voor (pers)leidingen en keringen);
- Verstoring van het verticale evenwicht, waardoor opbarstisico's toenemen;
- Lozing van vrijkomend spoelwater bij het boren en de aanleg van het aardwarmtesysteem en ten gevolge van het ontwikkelen en onderhouden van aardwarmtesysteem;

- Daarnaast zal aan de Algemene regels van Rijnland moeten worden voldaan, bijvoorbeeld ten aanzien van het boren in kern- en beschermingszones van keringen

Geothermie speelt vooral in Holland Rijnland. Binnen dit gebied zijn inmiddels zes opsporingsaanvragen voor geothermie aangevraagd. Rijnland is goed betrokken bij de beoordeling hiervan.

7) Rijnland is geen voorstander van energieopwekking in Natura 2000 gebieden

Toelichting: Rijnland erkent dat Natura 2000 gebieden waardevolle gebieden zijn die belangrijk zijn voor de instandhouding van landschap en biodiversiteit. Vandaar dat Rijnland van mening is dat Natura 2000 gebieden zich niet lenen voor energieopwekking.

Dit standpunt wordt ook breed gedragen door andere partijen. Natura 2000 gebieden worden in alle regio's ontzien.

Aquathermie

Rijnland verkent op welke wijze vanuit onze water gerelateerde taken actief bij zullen dragen aan de energietransitie in de regio. De rol die Rijnland hierin kiest is maatwerk. Dit wordt per project bepaald door het dagelijks bestuur op basis van de door het algemeen bestuur meegegeven kaders. Het besluit om een ondernemende rol te spelen in een project wordt altijd aan het algemeen bestuur voorgelegd.

Rijnland werkt momenteel aan een verdere uitwerking van de kaders en randvoorwaarden voor de benutting van aquathermie. Denk daarbij aan juridische, bestuurlijke en financiële consequenties. Ook worden in de uitwerking de consequenties voor de ecologie, biodiversiteit, waterkwaliteit en andere met de kerntaken van Rijnland verband houdende aspecten verder uitgewerkt. Vooruitlopend op besluitvorming hierover wil Rijnland graag een aantal aandachtspunten meegeven.

8) Aquathermie is mogelijk een belangrijke energiebron in de warmtetransitie

Toelichting: Rijnland heeft in het coalitieakkoord opgenomen dat het de energie die in het water is opgeborgen graag wil (laten) ontsluiten. Het past de waterschappen om voorop te lopen bij innovaties die aan de waterschapstaken zijn gebonden. Rijnland ziet kansen door een innovatieve en ondernemende rol te spelen in aquathermie. Daarom werken we ook onder andere samen in de proeftuin Katwijk Hoornes Aardgasvrij, het burgerinitiatief Oegstgeest Poelgeest en de pilot voor TEA in Nieuwveen.

Aquathermie is voor Holland Rijnland meegenomen in de regionale Structuurvisie warmte, die onderdeel uitmaakt van de RES 1.0. Ook bij de andere regio's is aquathermie als significante bron onderkend. Omdat er ook nog veel onzekerheden zijn m.b.t. deze bron zet NHZ de thematafel 'warmte uit water' ook na vaststelling van de RES 1.0 voort.

9) Het benutten van Thermische Energie uit Oppervlaktewater (TEO) heeft veel potentie maar vraagt om een zorgvuldige beoordeling ten aanzien van de waterkwaliteit.

Toelichting: Rijnland ziet kansen in aquathermie als duurzame warmtevoorziening van de regio en werkt graag samen met de regio bij de verdere verkenning. Bij de inzet van TEO wordt warmte aan het oppervlakte water onttrokken en vindt een koudelozing plaats. Met name in kleine wateren kan grootschalige inzet van TEO leiden tot afkoeling van het oppervlaktewater. In sommige gevallen heeft dat een positief effect en voorkomt het te veel opwarming in de zomer. Maar het is mogelijk dat te veel afkoeling een negatief effect heeft op de ecologische waterkwaliteit. Nader onderzoek is nodig om hier meer over te kunnen zeggen, dit pakt Rijnland graag in gezamenlijkheid met de partners in de RES regio's op.

Binnen de RES NHZ en de daarbij aangesloten waterschappen is dit onderkend. Vandaar dat binnenkort een onderzoek gaat plaatsvinden binnen de RES regio NHZ waar gekeken wordt naar de mogelijk negatieve effecten op de waterkwaliteit. Dit onderzoek is aanvullend op al lopende onderzoeken vanuit Stowa en WarmingUp, waar de andere RES regio's ook informatie uit betrekken.

- 10) *Het benutten van Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) vanuit influentleidingen is niet altijd mogelijk*

Toelichting: Naast thermische energie uit oppervlaktewater is ook Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) een mogelijke warmtebron voor de energietransitie. De onttrekking van warmte uit de influentleidingen is echter alleen mogelijk als het zuiveringsproces niet teveel negatief wordt beïnvloedt. De warmtewinning moet niet zorgen dat de temperatuur bij de zuivering te laag wordt en het moet niet zorgen voor een onnodige toename in risico op calamiteiten.

Deze notie wordt door de RES-regio's ten harte genomen bij de uitwerking van de Regionale Structuurvisie Warmte

- 11) *Rijnland vraagt aandacht voor het gezamenlijk uitwerken van de warmte-infrastructuur voor warmte in de regio's, ook in relatie tot laagthermische warmtebronnen.*

Toelichting: In samenwerking met de regio willen we ook de een verdere uitwerking doen van de infrastructuur zodat vraag en aanbod op elkaar aansluiten. Denk hierbij aan de onttrekking van warmte uit water en de afzet via warmtenet.

Deze notie wordt door de RES-regio's ten harte genomen bij de uitwerking van de Regionale Structuurvisie Warmte

Holland Rijnland

- 12) *De huidige restricties van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van wind- en zonne-energie maken het voor de RES onmogelijk de gestelde doelen te halen.*

Toelichting: de huidige restricties vanuit de provincie Zuid-Holland ten aanzien van het Groene Hart zijn niet alleen beperkend voor het realiseren van wind- en zonne-energie in de regio, maar ook op eigen terreinen van Rijnland. Dit vormt daarmee ook een bedreiging voor het behalen van de doelstelling Rijnland Energieneutraal in 2025. De harde restricties o.a. ten aanzien van veiligheid zullen gerespecteerd moeten worden. Ten aanzien van de meer zachte restricties, zoals die vanuit het provinciaal beleid, willen we graag gezamenlijk optrekken met andere partijen in de RES om meer beleidsruimte te creëren voor realisatie van zon en wind in het Groene Hart.

Holland Rijnland heeft twee scenario's uitgewerkt (wel en niet rekening houdend met de provinciale restricties). In het scenario waarin de restricties vanuit de provincie zijn meegenomen worden de regionale doelen voor opwek niet gehaald. Vanuit de RES regio wordt hier regelmatig aandacht voor gevraagd bij de provincie.

- 13) *Ten aanzien van de denkrichtingen voor duurzame opwek heeft Rijnland een lichte voorkeur voor de denkrichting Lokaal Eigenaarschap en Landschap*

Toelichting: Vanuit Rijnland zijn er op voorhand geen bezwaren bij beide denkrichtingen. Bij de denkrichting Lokaal Eigenaarschap en Landschap is het positief dat er bij multifunctioneel ruimtegebruik kansen ontstaan voor koppeling met andere maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie. Denk dan aan kansen voor het vasthouden van water of verhoging van het waterpeil om bodemdaling tegen te gaan. In de verdere uitwerking om te komen tot één denkrichting in de RES 1.0 zien we dat graag terug, waarbij we aandacht willen vragen voor zorgvuldige architectuur en het voorkomen van verrommeling van het landschap.

Holland Rijnland is inmiddels gekomen tot een nieuwe geïntegreerde denkrichting waarin de wensen van alle partijen en dus ook van Rijnland zijn meegenomen.

- 14) *Rijnland werkt nog aan kaders en randvoorwaarden voor benutting van aquathermie waardoor mogelijk niet alle potentie kan worden benut*

Toelichting: In de concept-RES Holland Rijnland is opgenomen dat een groot deel van de warmtevraag (met name in het Groene Hart) zal worden voorzien van aquathermie. Rijnland herkent en erkent de potentie van warmte uit water, maar is momenteel nog in de verkenning

over de kaders en randvoorwaarden voor benutting hiervan. Gezamenlijk met de regio Holland Rijnland participeren we in grootschalige onderzoeksprogramma's om meer inzicht te krijgen in de effecten van de warmtewinning.

Rijnland heeft in december 2020 kaders vastgesteld voor aquathermie. Deze zijn met de RES regio gedeeld.

Noord-Holland Zuid

- 15) *Verzocht wordt om in de periode tot en met RES 1.0 de Regionale Structuur Warmte verder uit te werken en daarbij voldoende aandacht te geven aan bronnen zoals Aquathermie (TEO, TEA en TED) en de inzet van biogas.*

Toelichting: In de concept RES is nog relatief weinig aandacht voor de Regionale Structuur Warmte. Er is een eerste inventarisatie gemaakt t.a.v. de warmtebronnen (www.warmteischool.nl) en de warmtevraag in de bebouwde omgeving. Echter is de inventarisatie van warmtebronnen nog niet compleet en is er nog geen link gelegd tussen vraag en aanbod. Met name de kansen voor aquathermie lijken daarbij onderbelicht, terwijl ook hier kansen voor zijn, bijvoorbeeld in Velsen

Aquathermie heeft inmiddels een meer prominente plek gekregen in de Regionale Structuurvisie Warmte

- 16) *Verzocht wordt om in de periode tot en met RES 1.0 de inzet van alternatieve brandstoffen zoals biogas/groengas nadrukkelijker mee te nemen*

Toelichting: Met de toekomstige vergroting van de biogasproductie op de AWZI Haarlem Waarderpolder ontstaat een potentiële groengas bron die ook ingezet kan worden als warmtebron ter vervanging van aardgas. Rijnland gaat in totaal ruim 130 TJ aan biogas produceren op deze locatie (ca. 70 TJ meer dan nu). Dit biogas kan een bijdrage leveren aan regionaal vervoer/transport, hoogwaardige industrie en/of de Regionale Structuur Warmte

Biogas/groengas heeft inmiddels een meer prominente plek gekregen in de Regionale Structuurvisie Warmte

- 17) *Rijnland hecht er belang bij dat er in coalitieverband van de RES regio gezamenlijk wordt opgetrokken richting het rijk (o.a. ILT) om te zorgen voor verruiming van de mogelijkheden voor windenergie binnen de invloedsfeer van Schiphol.*

Toelichting: Op dit moment is het op een aantal locaties nog niet mogelijk om het windpotentieel op eigen terrein maximaal te benutten. Voor Rijnland speelt dat concreet op Haarlem Waarderpolder, waar een zoeklocatie windmolens ook ingetekend staan in de concept-RES. Op deze locatie is echter niet het volledig potentieel te benutten door de restrictie op de tiphoogte van de windturbine.

Daar waar dat kan wordt gezamenlijk opgetrokken richting het Rijk. Zo zijn er onlangs door de Christen Unie kamervragen gesteld. Echter heeft dat nog niet geleid tot concrete aanpassingen en/of versoepeling van het beleid.

- 18) *Rijnland ziet graag de Piekberging Haarlemmermeer als zoeklocatie voor windenergie*

Toelichting: In de piekberging Haarlemmermeer kan een combinatie gemaakt worden tussen maatschappelijke opgaven als klimaatbestendigheid en energietransitie. Vanwege de huidige beperkingen met betrekking tot lopende contracten, provinciaal beleid en de contouren van Schiphol, zien wij deze kans met name na 2030.

De deelregio Haarlemmermeer heeft voor de RES 1.0 gekozen om de opwek via zon en wind te concentreren op één zoekgebied voor zon (zgn. Zonnecarré) en een zoekgebied voor wind, aansluitend op de reeds bestaande windmolens.

Midden Holland

- 19) *Rijnland kan zich vinden in alle voorgestelde scenario's voor duurzame energie-opwek, maar heeft een lichte voorkeur voor scenario CONCENTRATIE.*

Toelichting: Vanuit Rijnlands perspectief zien we op voorhand geen bezwaren bij de scenario's BASIS, BASIS plus en SPREIDING. In het scenario CONCENTRATIE ziet Rijnland een mooie kans door energieopwekking te realiseren op die plekken waar landbouw minder perspectief heeft, bijvoorbeeld op locaties die kampen met bodemdaling en/of verzilting. Dat betekent dat de meest geschikte landbouwgrond beschikbaar blijft voor agrarische ondernemers.

Midden-Holland heeft Rijnlands voorkeur in de totale afweging meegenomen.

- 20) *De restricties van de provincie Zuid-Holland ten aanzien van wind- en zonne-energie maken het voor de RES onmogelijk de gestelde doelen te halen*

Toelichting: de huidige restricties vanuit de provincie Zuid-Holland ten aanzien van het Groene Hart zijn niet alleen beperkend voor het realiseren van wind- en zonne-energie op in de regio, maar ook op eigen terreinen van Rijnland. Dit vormt daarmee ook een serieuze bedreiging voor het behalen van de doelstelling Rijnland Energieneutraal in 2025. De harde restricties o.a. ten aanzien van veiligheid zullen gerespecteerd moeten worden. Ten aanzien van de meer zachte restricties, zoals die vanuit het provinciaal beleid, willen we graag gezamenlijk optrekken met andere partijen in de RES om meer beleidsruimte te creëren voor realisatie van zon en wind in het Groene Hart.

Ondanks de restricties van de provincie sluit de RES plaatsing van zon en wind in het Groene Hart niet bij voorbaat uit.

Rotterdam-Den Haag

- 21) *Er zijn geen concrete aandachtspunten of opmerkingen op basis van de kaarten/plannen die nu voorliggen.*

Toelichting: De RES Rotterdam-Den Haag valt maar voor een klein deel binnen het werkgebied van Rijnland. In dit deel liggen geen grote assets van Rijnland waar specifieke kansen of bedreigingen liggen voor grootschalige energie opwek.

Wij verzoeken u bij de nadere uitwerking in het proces naar de RES 1.0 rekening te houden met deze aandachtspunten.